

ՏԵԽՆԻԿԱՅԻ ԷՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

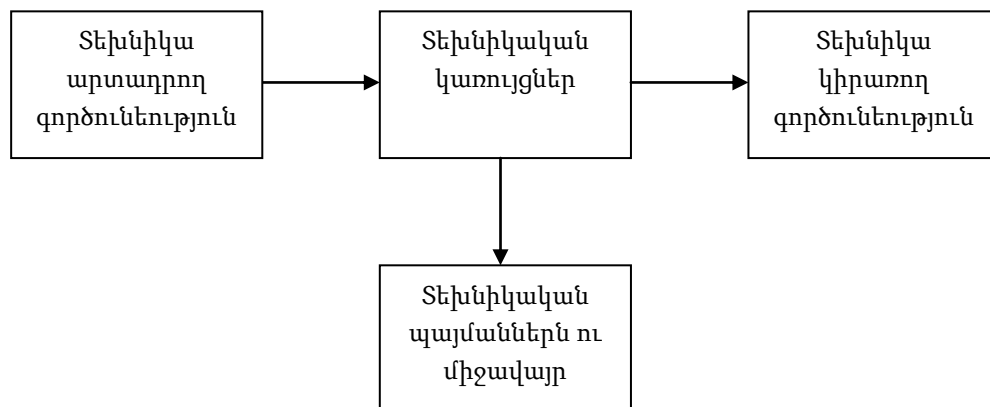
Իրականացվում է տեխնիկայի էության բացահայտման փիլիսոփայական վերլուծությունը հետևյալ տեսանկյունով՝ տեխնիկայի էությունն ըմբռնելու համար հանգամանորեն բացահայտել նրա գործառական առանձնահատկությունները, որոնք ներկայացվում են չորս հիմնական կոորդինատներով՝ տեխնիկա արտադրող գործունեություն, տեխնիկա կիրառող գործունեություն, տեխնիկական կառույցներ և տեխնիկական պայմաններ ու միջավայր: Պարզաբանվում է, որ տեխնիկայի էությունն արտահայտող տարածական կոորդինատների այս ընթացքում առանձնահատուկ դեր և նշանակություն ունեն տեխնիկական կառույցները, որոնք յուրահատուկ միջնորդի դեր են կատարում տեխնիկա արտադրող և տեխնիկա կիրառող գործունեության համակարգերի միջև:

Առանցքային բառեր. տեխնիկա արտադրող գործունեություն, տեխնիկա կիրառող գործունեություն, տեխնիկական կառույցներ, տեխնիկական պայմաններ ու միջավայր, բնական միջավայր, արհեստական միջավայր

Տեխնիկայի արտաքին ֆիզիկական տեսքն ընդամենը բնութագրում է նրա երևութական կողմերը: Որպեսզի հասկանանք տեխնիկայի էությունը, անհրաժեշտ է հանգամանորեն բացահայտել դրա գործառական առանձնահատկությունները, որոնք կարելի է հասկանալ որևէ տեխնիկական միջոցի, օբիեկտի, մեքենայի գործառնական առանձնահատկությունների վերլուծության միջոցով:

Ցանկացած մեքենա ստեղծվել է որոշակի նպատակի համար: Մեքենայի դեպքում այդ նպատակներից է ծանրության տեղափոխումը, էներգիայի արտադրությունը և այլն: Մեքենայի օգտագործման նպատակների պարզ դիտարկումն անգամ ցույց է տալիս, որ դրանք մարդու նպատակասլաց գործունեության օժանդակ տարրեր են: Այս տեսակետից կարելի է եզրակացնել, որ տեխնիկան հանդես է գալիս որպես մարդկային գործունեության միջոցոր, որը կարելի է անվանել տեխնիկայի միջոցով իրագործվող գործունեություն: Նկատենք նաև, որ գործունեության մեջ նպատակային գործառույթներ կատարողը ոչ թե մարդն է, այլ մեքենան, որն այդ գործառույթները կատարում է բնության ուժերի հաշվին: Օբիեկտ՝ նույնիսկ հին դարաշրջանի պարզագույն գործիքների արդյունավետությունը (լծակի, մուրճի և այլն), հիմնված էր մարդու ջանքերի, մկանների և բնական գործընթացների համատեղման վրա: Եթե հին աշխարհի տեխնիկայի մեջ մարդու մկանային ուժը շատ մեծ էր, ապա ժամանակակից տեխնիկայի մեջ դրա նշանակությունն աննշան է, ինչը, սակայն, չի նշանակում, որ մեքենաների բանեցման ու կառավարման ժամանակ մկանային ուժն այլևս անհրաժեշտություն չէ: Այս հանգամանքը ցույց է տալիս, որ տեխնիկայի էությունը հասկանալու համար կարևոր

նշանակություն ունի նաև բնական ուժերը շարժման մեջ դնելու պայմանների բացահայտումը: Ինքնին հասկանալի է, որ տեխնիկական ենթադրում է այնպիսի բնական գործընթացներ, որոնք թույլ կտան իրացնել տեխնիկայի նպատակային գործառնությունները: Իսկ դա նշանակում է, որ տեխնիկական ոչ թե պարզապես տեխնիկա կիրառող գործունեություն է, այլ այն պայմանների ստեղծումն է, որը մարդուն հնարավորություն կտա բնության ուժերի հաշվին իրագործել որոշակի գործունեություն: Բայց որպեսզի ստեղծվեն նման պայմաններ, անհրաժեշտ է նաև մեկ այլ կարգի գործունեություն՝ տեխնիկա արտադրող գործունեություն, ինչը մշակույթի մեջ հաճախ անվանում են տեխնոլոգիական և ճարտարագիտական գործունեություն: Այսպիսով, կարելի է ասել, որ տեխնիկայի տեսանկյունից մարդու նպատակասլաց գործունեությունը բաժանվում է երկու փոխկապակցված գործունեության տարատեսակների՝ *տեխնիկա արտադրող գործունեություն* և *տեխնիկա կիրառող գործունեություն*: Գործունեության այս երկու տարատեսակների միացման սահմանագծում գտնվում են տեխնիկական կառույցները (գործիքներ, մեխանիզմներ, մեքենաներ և այլն): Ընդ որում, դրանք ոչ միայն տեխնիկական գործունեության արդյունք են և միջոցներ, այլև մարդու գոյության մշակույթի պայմաններ, որոնք անհրաժեշտ են կենսագործունեության պահանջմունքների բավարարման և ապրելակերպը կազմակերպելու համար: Այսպիսով, տարածության մեջ տեխնիկայի էությունը կարելի է ներկայացնել 4 հիմնական կոորդինատներով (նկար):

Նկ. Տեխնիկայի էության կոորդինատները

Տեխնիկայի էությունն արտահայտող տարածական կոորդինատների այս շղթայում առանձնահատուկ դեր և նշանակություն ունեն *տեխնիկական կառույցները*, որոնք յուրահատուկ միջնորդի դեր են կատարում տեխնիկա արտադրող և տեխնիկայից օգտվող գործունեության համակարգերի միջև: Տեխնիկական կառույցները մի կողմից գործում են տեխնիկա արտադրող գործունեության օրենքներով, մյուս կողմից՝ տեխնիկա կիրառող գործունեության օրենքներով: Ելնելով այս հանգամանքից՝ մասնագիտական գրականության մեջ տեխնիկական բնութագրելիս տարբեր հեղինակներ դրսևորում են տարբեր մոտեցումներ: Մի խումբ հեղինակներ կարևորում են տեխնիկա արտադրող, իսկ մյուսները՝ տեխնիկա կիրառող գործունեության դերն ու նշանակությունը: Տեխնիկայի ըմբռնման հարցում եղած այս

տարածայնությունը հաղթահարելու համար անհրաժեշտ է նկատի ունենալ, որ տեխնիկան գոյություն ունի միայն տեխնիկա արտադրող և տեխնիկա կիրառող գործունեությունների միասնության շրջանակներում, իսկ տեխնիկան բնական և արհեստական միջոցների միասնության արդյունքն է: Այդ միասնության հարցն անտիկ փիլիսոփայության մեջ առաջին անգամ դրվել է Արիստոտելի կողմից: Նա տարբերակում էր բնական և արհեստական բնությունները [1]: Նմանատիպ մոտեցում է դրսևորել նաև Ֆ. Բեկոնը, բայց նոր եվրոպական մտածողության հիմքի վրա: Բնորոշելով գործունեության նոր տեսակը՝ ճարտարագիտությունը, նա գրում է, որ գործունեության մեջ մարդը այլ բան չի կարող անել, բացի բնության մարմինների միացումից և բաժանումից, իսկ մնացածը բնությունն անում է ինքն իր մեջ [2]: Տեխնիկայի փիլիսոփայության ռուս տեսաբան Պ.Էնգելմայերն այս առումով գրում է, որ բնությունը հետամուտ չէ ոչ մի նպատակի, այն ինքնահոս է: Բնության երևույթները մեկը մյուսի հետ շղթայված են այնպես, որ հետևում են մեկը մյուսին միևնույն ուղղությամբ [3]: Իսկ մեկ այլ առիթով գրում է, որ տեխնիկան բնության նկատմամբ նպատակաուղղված ազդեցության արվեստ է, այլ կերպ ասած՝ տեխնիկան բնության օրենքներն օգտագործելու միջոցով ինչ-որ բան արարելու արվեստ է:

Ինչպես տեսնում ենք, փիլիսոփաները տարբեր կերպ են հասկանում բնականը և արհեստականը, բայց ակնհայտ է, որ սկսած Արիստոտելից՝ բնականը կապել են բնության, իսկ արհեստականը՝ մարդկային նպատակաուղղված գործունեության հետ:

Մասնագիտական գրականության մեջ կա մի տեսակետ, ըստ որի տեխնիկան այնպիսի երևույթ է, որն ունի տեխնիկա արտադրող և կիրառող գործունեությանը համապատասխան բնութագիր: Այսինքն՝ տեխնիկան այնպիսի երևույթ է, որը գիտակցվում է որպես տեխնիկական իրականություն: Առաջին հայացքից նման ըմբռնումն այնքան էլ ճիշտ չէ, քանի որ պարտադիր չէ գիտակցել տեխնիկայի իրականությունը, որպեսզի այն հանդես գա որպես տեխնիկա: Եթե տեխնիկական իրականություն ասելով նկատի ունենանք տեխնիկայի էության մասին ոչ թե օբյեկտիվ գիտելիքը, այլև տվյալ ժամանակին և մշակույթին բնորոշ տեխնիկայի ըմբռնումը, ապա կարող ենք ասել, որ տեխնիկական իրականության գիտակցումը տեխնիկայի գոյության անհրաժեշտ պայմանն է: Բայց այդ պահանջը պարտադիր չէ: Օրինակ՝ թեև հին աշխարհում տեխնիկայի և նրա սոցիոմշակութային հետևանքների կապը կարծես թե չէր գիտակցվում, բայց և այնպես տեխնիկան, որպես այդպիսին, գոյություն ուներ: Թեև պետք է հաշվի առնել նաև այն հանգամանքը, որ հին աշխարհի մշակույթում տեխնիկան համընկնում էր մոգության հետ և այդքանով էլ հաշվի էր առնվում տեխնիկայի հնարավոր սոցիոմշակութային հետևանքները: Ինչպես ժամանակակից մարդը բնությանը ենթարկվելով, հաղթում է նրան, այդպես էլ հին աշխարհի մարդը, ենթարկվելով ոգիներին ու Աստծուն, հաղթում է նրանց:

Ցանկացած տեխնիկական գործունեության հիմքում ընկած է որոշակի գիտելիք: Եթե հին աշխարհում տեխնիկական գործունեությունները միջնորդավորված էին աշխարհի տեխնիկական-մոգական պատկերացումներով ու գիտելիքներով, ապա հետագա

մշակույթներում դրանք միջնորդավորված էին աշխարհի մասին ռացիոնալ պատկերացումներով ու գիտելիքներով: Այս իմաստով կարելի է առանձնացնել աշխարհի մասին երեք հիմնական ըմբռնում.

- անտիկ,
- գիտաճարտարագիտական,
- տեխնոլոգիական:

Ներկայումս ձևավորվում է աշխարհի մասին նոր ըմբռնում և ռացիոնալության նոր տիպ (չորրորդ ըմբռնում), որը պետք է հաղթահարի ժամանակակից տեխնաձին քաղաքակրթության հիմնական հակասությունները: Բոլոր այս չորս ըմբռնումներում տեխնիկական գործողությունները հենվում են ոչ միայն հատուկ գիտելիքների և պատկերացումների վրա, այլև՝ մարդկային փորձի ու հմտությունների: Տեխնիկական գործողությունները միջնորդավորող գիտելիքների ամենապարզագույն ձևը «գիտելիք հրահանգն» է, իսկ գիտելիքի առավել բարդ ձևն անտիկ մշակույթում ձևավորված փիլիսոփայական և գիտական գիտելիքն է: Տեխնիկական գործողությունները միջնորդավորող գիտելիքի առավել բարդ ձևերը վերաբերվում են ժամանակակից գիտատեխնիկական նվաճումներին: Հատկապես իր բարդությամբ առանձնանում է աշխարհի գիտաճարտարագիտական պատկերը, որը նման է հատուկ գրված սցենարի: Գոյություն ունի բնություն իր անվերջանալի նյութերով, գործընթացներով և էներգիայով: Գիտնականը նկարագրում է բնագիտության մեջ բնության օրենքները և կառուցում է համապատասխան տեսություն: Հենվելով այս տեսությունների և օրենքների վրա՝ ճարտարագետը հայտնագործում, նախագծում և պատկերագծում է ճարտարագիտական արտադրանքը (մեքենաներ, մեխանիզմներ, կառույցներ), որից հետո հենվելով ճարտարագիտության վրա, տնտեսությունն արտադրում է հասարակության և մարդկանց համար անհրաժեշտ իրեր և սարքեր:

Տեխնիկայի էության բնութագիրն ամբողջացնելու համար անհրաժեշտ է քննարկել նաև բնության, մարդկային միջավայրի և մարդու վրա տեխնիկայի ունեցած ազդեցությունների և հետևանքների հիմնահարցերը: Բանն այն է, որ այդ ազդեցություններն այսօր դարձել են տեխնիկայի անհրաժեշտ տարրեր և առանց դրանց վերլուծության հնարավոր չէ բնութագրել ժամանակակից տեխնիկայի էությունը: Մինչև 20-րդ դարը տեխնիկայի հարուցած ազդեցությունները և հետևանքներն անմիջապես չէին կապվում տեխնիկայի հասկացության հետ: Ընդունված տեսակետ էր, որ ճարտարագետը, նախագծելով ինչ-որ մեքենա, պարտավոր չէր պատասխան տալ շրջակա միջավայրի աղտոտման, ճանապարհների, մարդկանց պահանջմունքների հարցերին, քանի որ այդ ոլորտների մասնագետ չէր: Բայց քաղաքակրթության զարգացման ներկա փուլում իրավիճակն էապես փոխվել է: Տեխնիկայի դրական և բացասական ազդեցությունները մարդկային կյանքի վրա այնպիսի խորը հետք են թողնում, որ բնական ու արհեստական միջավայրը, մարդու կենսաբանական փոփոխությունները և բնապահպանական իրավիճակը ներառվել են տեխնիկայի ըմբռնման մեջ:

СУЩНОСТНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕХНИКИ

Производится философский анализ выявления сути техники со следующей точки зрения: чтобы понять суть техники, необходимо тщательно выяснить особенности её применения, которые представляются четырьмя основными координатами: деятельность, производящая технику; деятельность, применяющая технику; технические структуры; технические условия и среда.

Объясняется, что в процессе этих пространственных координат, выражающих суть техники, особую роль и значение имеют технические структуры, которые играют уникальную роль посредника между системами деятельности, производящих и применяющих технику.

Ключевые слова: производящая технику деятельность, применяющая технику деятельность, технические структуры, технические условия и среда, естественная среда, искусственная среда

T. A. Hovhannesian

ESSENTIAL CHARACTERISTICS OF TECHNIQUE

In the studied material the philosophical analysis of reveal of essence of technique is conducted by the following point of view: for perception of technique's essence to reveal thoroughly its operational features.

In the article those features are presented by four basic coordinates: technique manufacturing activity; technique applying activity; technical constructions; technical conditions and environment.

In the studied material it is explained, that during this dimensional coordinates which express essence of technique, technical constructions have special role and meaning, which play unique intermediary role between technique manufacturing and technique applying activity systems.

Keywords: technique manufacturing activity, technique applying activity, technical constructions, technical conditions and environment, natural environment, artificial environment

Գրականություն

1. **Аристотель.** Метафизика. - М.-Л.: Соцэкгиз, 1934. - С. 82, 123.
2. **Бэкон Ф.** Новый органон// Сочинения в 2-х томах. Т.2. - М., 1987. – С. 12.
3. **Engelmeyer P.** Philosophie der Technik. - Duesseldorf, 1968. - P. 54.

Հովհաննեսյան Թագուհի Արտաշեսի (ՀՀ, ք. Երևան) – ՃՀՀԱՀ, Էկոնոմիկայի, իրավունքի և կառավարման ամբիոն, ասիստենտ, (+374) 93351746:

Оганнесян Тагуи Арташесовна (РА, Ереван) - НУАСА, кафедра Экономики, права и управления, ассистент, (+374) 93351746.

Hovhannesian Taguhi Artashes (RA, Yerevan) - NUACA, chair of Economy, law and management, assistant, (+374) 93351746.

Ներկայացվել է՝ 13.02.2015թ.

Ընդունվել է տպագրության՝ 23.02.2015թ.